

Komunitní práce a inkluze Romů

LEIDA SCHURINGA

SPOLU

INTERNATIONAL FOUNDATION

Úvod

„Funguje to. Ale jak, je stále záhadou...“

Účastník výcviku v komunitním rozvoji (Bulharsko)

1. Tanec „hora“

„Podle naší zkušenosti komunitní rozvoj funguje: sjednotit lidi je jako tančit tanec hora (bulharský národní tanec). Když tři lidé tančí pomaleji, pak ostatní musí změnit tempo. Přicházíme do lokalit, diskutujeme s lidmi a ptáme se jich na problémy a bolesti, které je trápí. Nasloucháme. Pak začíná tanec. Vy vedete. Vykročíte levou nohou dopředu, můžete udělat toto nebo něco jiného. Musíte se učit a získat důvěru. Říct si: „Ano, dokážeme to!“ (postavit školu, opravit silnici nebo zavést telefonní linku). Připojte se k tanci, dělejte, co chcete, ale všichni společně. Zapojíme vás do procesu komunitního rozvoje. Hora je metaforou pro komunitní rozvoj. Spojte se ruku v ruce. Někdo z venku vás uvidí a řekne si: „Podívejme se jak pěkně tančí, a on/ona se k vám bude chtít připojit a vy přijmete nové členy.“

Také lidi z místních úřadů tančí s vámi, ale nebuďte závislí vy na nich. Musí se přizpůsobit vašim krokům. Vy naučíte starostu tančit lépe. Vy začínáte tanec. Vy volíte kroky a tempo. Vy jste ti, kdo řeší problém tím, že vykročíte levou nebo pravou nohou. Ostatní vás musí následovat. Společně dojdete ke konečnému výsledku. Všichni společně postupujete kupředu, navzdory rozličným problémům, jako je například ukradený plot ve vaší vesnici. Zkusíte využít svého vlivu, například řeknete lesníkovi: „Připoj se k nám, ale přines s sebou nějaké dřevo, ať můžeme udělat nový plot.“ Pouze všichni společně můžeme pracovat na komunitním rozvoji. A vy jako iniciační skupina máte velmi důležitou roli. Na vás je, abyste na tom pracovali. V budoucnu lidé říknou, dlouho se nic nedělo, pak něco začalo a věci se měnily. A uvědomí si, že to vše jste pro sebe udělali sami. Může se samozřejmě stát, že starosta občas není úplně spolehlivý, ale vy pokračujete dál. A nebude to pouze zásluha iniciační skupiny, ale celé vesnice.“¹

2. Motiv

Myšlenka napsat knihu „Komunitní práce a inkluze Romů“ se zrodila v České republice, když se Katedra sociální práce Zdravotně sociální fakulty Ostravské univerzity rozhodla zahájit předmět „Komunitní práce a inkluze Romů“. Jako přípravu pro tento kurz dvě holandské organizace Spolu a Ledraad (viz. Sekce 3) vyvinuly desetidenní výcvik, který byl na podzim roku 2003 nabídnut skupině studentů a sociálních pracovníků (4 z nich byli Romové). Tento výcvik podpořily výcvikové materiály zahrnující články přeložené do českého jazyka. V roce 2004 se kurz realizoval. V dubnu 2005 byly výsledky a výstupy tohoto kurzu prezentovány ostatním univerzitám v České republice a na Slovensku. Organizace Spolu se rozhodla vydat knihu, obsahující základní soubor poznatků, které dosud shromáždila, aby tomuto kurzu poskytla více teoretické podpory. A protože projevil zájem i další univerzity ve východní Evropě například v Bukurešti a Chisinou, bylo rozhodnuto napsat tuto knihu v anglickém jazyce, aby byla dostupná i pro lidi z různých zemí.

Spolu v roce 1993 představila metodu komunitního rozvoje při práci s Romy ve střední a východní Evropě. Poprvé se tomu tak stalo na Slovensku, později se přidaly organizace v Rumunsku, Albánii, Bulharsku, Makedonii, Moldávii a Srbsku. Od té doby se tato metoda vyvinula. Aspekty metody komunitního rozvoje byly popsány v měsíčních a ročních evaluačních zprávách, v nových projektových plánech a ve zprávách z výcviku. V praxi se ukazuje, co je efektivní a co ne. Víme, že tato metoda funguje. Nicméně, aby se mohli této metodě naučit i ostatní, musíme také objasnit jak funguje.

V této knize je formulována podstata metody komunitního rozvoje. Kombinuje se zde teorie a praxe. Tímto způsobem podporujeme předávání zkušeností, které se rozvíjely po uplynulých deset let, aby mohly být užívány i jinými organizacemi, které pracují v souladu s principy komunitního rozvoje. Doufáme, že vám touto kombinací přístupů nabídneme praktickou

příručku. Tato kniha poskytuje nejen cenné informace o metodě komunitního rozvoje, ale ponechává všem příležitost rozvíjet ji dál. Skutečně chceme oslovit (romské) studenty a komunitní pracovníky, aby to udělali. A tímto tedy tak činíme. Možná v budoucnosti vytvoříme „Mezinárodní romskou grass-root akademii“, ve které budou znalosti získané z praktických zkušeností těsněji propojeny s obecnými teoriemi.

3. Založeno na praxi

Tato kniha je především založena na zkušenostech a výuce vedené Spolu International Foundation a Leidraad Leertrajecten (Leidraad).

Spolu podporuje iniciativy zaměřené na realizaci stejných příležitostí pro Romy ve střední a východní Evropě ve všech oblastech života, při zachování a rozvoji jejich identity. Jako zprostředkující organizace hledá finanční prostředky a politickou podporu pro dobrý start iniciačních skupin. Díky desetiletým zkušenostem je Spolu hodnocena jako odborná organizace, která spolupracuje s nezávislými partnerskými organizacemi v Albánii, Bulharsku, Makedonii, Moldávii, Rumunsku, Srbsku a Černé Hoře a Slovensku. Všechny aplikují metodu komunitního rozvoje, vyvinutou organizací Spolu. Aby získali větší vliv, spojili se tito partneři do mezinárodní sítě Evropských romských grass-roots organizací (ERGO). Organizace Spolu je sekretariátem této sítě. Hlavní otázkou, se kterou ERGO pracuje, je: „Jak naše aktivity přispívají k mobilizaci a organizaci Romů a jejich účasti v širším romském hnutí?“

Lidé z národních romských organizací, kteří podporují iniciační skupiny v komunitách, hrají v podstatě roli „komunitního pracovníka“. V této knize používám termín „komunitní pracovník“, občas termín „podpůrná organizace“, míním tím ty, jejichž úkolem je podporovat lídry při mobilizaci komunity.

Leidraad je malá firma s odbornými znalostmi komunitní práce a interkulturní komunikace. Zapojila se do prvních pokusů organizace Spolu o zahájení komunitních rozvojových projektů v Rumunsku, vyškolila místní úřady a podpůrné týmy ve všech zemích, které organizace Spolu zastřešuje. Společně s týmem Spolu, Leidraad sestavila soubor poznatků, prezentovaných nyní v této knize.

4. Komu je kniha určena?

Na prvním místě je tato kniha napsána jako učebnice pro studenty, kteří studují sociální práci na univerzitách ve východní Evropě a chtějí se specializovat na komunitní práci zaměřenou na Romy. Je také zamýšlena jako opora pro lektory, kteří chtějí zahájit tuto specializovanou výuku na svých katedrách. Proto zahrnuje také studijní úkoly. Tato kniha je také zamýšlena jako podnět pro potenciální komunitní pracovníky z řad studentů.

Není samozřejmě určena výhradně pro studenty, ale také pro sociální pracovníky, kteří již s Romy pracují, ale ještě neměli možnost se seznámit s metodou komunitního rozvoje. Také ji mohou využít ti, co se chtějí dozvědět více o profesi komunitního pracovníka, který podporuje Romy v tom, aby si dokázali vzít svůj díl „koláče“, tím, že budou přijati a integrováni do společnosti, čímž posiluje šance na zlepšení jejich životních podmínek. Objasňuje náplň procesu komunitního rozvoje, užitečné metody stimulace „mobilizovaných romských komunit“ a způsoby realizace regionálních a národních sítí. Kniha může být také oporou pro partnerské organizace Spolu, jejich komunitní pracovníky i pro ostatní podpůrné organizace, které se zajímají o tuto metodu. Seznámit se s metodou komunitního rozvoje může být i zájmem politiků. V neposlední řadě tato kniha může být inspirací romským organizacím a jejich lídrům. Národní organizace mohou hlavní myšlenky textu přeformulovat do laických termínů v rodném jazyce a aplikovat je na místní poměry. Záměrem této knihy je posílit pozici Romů rozšířením možností podpory, zaměřené na jejich zplnomocnění. Když se instituce a lidé pracující s Romy seznámí s metodou komunitního rozvoje, bude se moci přestat s poručnickou pomocí, která je v současnosti dost rozšířená. Výsledkem mohou být nové iniciativy Romů samotných, sebedůvěra a vytváření nových kapacit. Model komunitního rozvoje, který je popsán v této knize, je speciálně zamýšlen pro aktivizaci Romů, ale jeho využití může být relevantní také pro ostatní menšinové skupiny.

5. Struktura knihy

Kapitola 1 představuje situaci Romů žijících ve střední a východní Evropě. Samozřejmě je třeba znát mnohem více. Bude vás tedy směřovat k tomu, abyste tak učinili vlastní cestou. Především tím, že budete s Romy v kontaktu, hovořit s nimi. V této kapitole se objeví i výzvy k takovéto práci.

V části I je vysvětleno jádro modelu komunitního rozvoje. Je to nejvíce teoretická část této knihy. Kapitola 2 podává všeobecný přehled komunitního rozvoje (Community Development - CD) a komunitní práce (Community Work - CW). Dozvíte se o kompetencích potřebných pro roli komunitního pracovníka. Ve 3. kapitole je vysvětlen koncept „mobilizované komunity“ a jsou zde uvedeny různé součásti této metody.

Část II je nepraktičtější část knihy. Přináší informace o praktickém fungování modelu komunitního rozvoje. V kapitolách 4, 5 a 6 jsou detailně rozebrány tři fáze komunitního rozvoje. Ujasníme si, jak použít modelu komunitního rozvoje jako vcelku jednoduchého nástroje pro analýzu, návrh strategií a monitoring. Kapitola 7 se zaměřuje na doprovodné znaky metody místního komunitního rozvoje a na budování romských hnutí.

Část III obsahuje různé pomůcky, které komunitní pracovníci, podpůrné organizace a stále častěji i samotní místní lídři mohou využít při práci v komunitě. Kapitola 8 se zabývá všeobecným využitím analýzy, získáváním informací a motivováním lidí. Je potřeba obsáhnout jisté teoretické znalosti a dovednosti než začnete s komunitou pracovat. Kapitola 9 se koncentruje na vypracování plánu dílčích cílů, protože strategické myšlení a tvoření malých a velkých plánů je důležitou součástí této práce. Společně s kapitolou 10 o metodě tvorby sítí, nabízí tato kapitola nástroje k vytvoření reálných a efektivních plánů k řešení různých problémů. Kapitola 11 a 12 doplňují informace o hlavní části vaší práce: komunikaci s lidmi a jejich učení efektivním způsobem; věci, které potřebují znát, aby se mohli stát silnými a samostatnými.

V různých kapitolách naleznete rozbory různých příkladů z praxe. Čerpají ze zpráv partnerských organizací Spolu nebo byly sepsány během školení. Kniha je zakončena přílohou, která obsahuje studijní úkoly pro každou kapitolu (viz. Příloha I). Mohou být použity pro univerzitní kurzy, při školeních nebo týmových setkáních. Některé z nich mohou být praktikovány i individuálně, ale doporučujeme vyměňovat si zkušenosti s ostatními, neboť tuto práci se nemůžete naučit z knihy. Tato kniha může fungovat jako opora, ale musíte získávat praxi a probírat vaše zkušenosti s ostatními studenty, pracovníky a lidmi.

6. Poděkování

Závěrem bych chtěla poděkovat několika lidem, kteří mě podporovali při práci na této knize. Kritickými čtenáři byli Pim Brackenhoff, Jef Helmer a Petra Nederkoorn, kteří mi pomohli se strukturou knihy. Pomohli mi jasněji vysvětlit model a precizněji formulovat to, co jsem chtěla sdělit. Členům Spolu týmu, Ruus Dijksterhioví a Froukelien Yntema, se kterými jsem vedla mnoho zajímavých diskusí o vylepšování metody Spolu. Paulu Hendersonovi, expertovi v komunitním rozvoji, který přispěl k teorii a dodával mi sebedůvěru, velmi potřebnou k napsání této knihy. Sarah Nunnové, která byla nepostradatelná při zlepšování mé angličtiny, a která tuto knihu editovala.

Nejvíce ze všeho chci poděkovat všem lidem, Romům i neromům, se kterými jsem se setkala během mých návštěv a školení ve střední a východní Evropě, a kteří jsou tak oddaní své práci v komunitách. Především partnerským organizacím Spolu: Romské Unii Amaro Drom (Albánie), Association Integro (Bulharsko), Fundatia Avundipe (Makedonie), Tarna Rom (Moldávie), Agentina Impreuna (Rumunsko), „Zajedno“ Vojvodina (Srbsko a Černá Hora) a Združenie Spolu (Slovensko). Jejich zkušenosti a společné reflexe jejich práce tvoří základ této knihy. A na závěr, ale ne na posledním místě, chci poděkovat Spolu za jejich skvělou práci, kterou dělají, za příležitost, kterou jsem dostala, abych pracovala jako školitelka a napsala tuto knihu. A samozřejmě za jejich vřelou a inspirující spolupráci.